

ΕΝ ΤΗΙ ΑΡΧΑΙΑΙΙ ΒΟΙΩΤΙΑΙ¹

Τὸ ωρολόγιον τοῦ λόρδου Ἐλγίνου, τὸ ἐπὶ τοῦ ἔρυθροῦ πύργου
ἐν Λεβαδείᾳ, τὸ ἀντίστοιχον τοῦ ἄλλοτ' ἐν Ἀθήναις ἔκεινου, ὅπερ
ἡ ἔξοχότης αὐτοῦ ἐφαντάσθη ὡς ἕφιλόφρον ἀντάλλαγμα τῶν ἔλγι-
νείων μαρμάρων καὶ οὗ τὰ λείψανα μετὰ τὴν πρὸ ἐτῶν κατεδάφισιν
τοῦ πύργου ἔξετέθησαν ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Ἰστορικῆς καὶ ἐθνολο-
γικῆς ἔταιρείας, ἐπήμαινε τὴν δεκάτην ὥραν, ὅτε διερχόμεθα ἐφ' ἀμά-
ξης τὸ μέγα βοιωτικὸν πεδίον, μεταβαίνοντες εἰς τὴν Χαιρώνειαν, ὅπου
συνεκροτήθη μία τῶν πράγματι κρισίμων παγκοσμίων μαχῶν. Τὴν
θέσιν τῆς Χαιρώνείας ἐπέχει σήμερον τὸ ὁνταρὸν χωρίον Κάπραινα,
συγκείμενον μόνον ἐξ ἐνὸς ἐκκλησυδρίου καὶ λίλγων ἀπλῶν οἴκων
παρὰ τοὺς πρόποδας γυμνοῦ λόφου, ἐφ' οἷς ἔκειται ποτε ἡ ἀκρόπο-
λις τῆς ἀρχαίας πόλεως. Καὶ τῆς μὲν οἰκίας ἐν ᾧ ἐγεννήθη, ἔγραψε
καὶ ἀπέθινεν ὁ Πλούταρχος οὐδὲ ἵχνος διασώζεται, ἀλλ' ἐν τῇ μικρᾷ
ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας ἐπεδείχθη εἰς ἡμᾶς τεθραυσμένη ἡ ἔδρα,
ἐφ' ἣς καθήμενος συνέταξε, καθ' ἣν ἔλεγον, τοὺς βίους ἔκεινους, οἵ-
τινες ὑπῆρξαν τὸ εὐφρόσυνον ἀνάγνωσμα τῶν πολιτευτῶν ἀπάντων
τῶν αἰώνων καὶ οἵ; ὁ πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων πολιτειῶν Ροῦζβελτ
ἔλεγετο μελετῶν ὡς πρότυπα ἀστικῶν ἀρετῶν κατὰ τὰς ἐκλογικὰς
αὐτοῦ περιοδείας. Ἀλλὰ λευκὴ μαρμαρίνη ἔδρα δὲν εἶνε ἡ ἀνετω-
τάτη τῶν συπληρώσεων γραφείου καὶ ἐπειδὴ ἡ μὲν μία πλευρὰ τῆς
ἔδρας ἦτο λεία, ἡ δὲ ἄλλη φέρει κοσμήματα, ἦτο πιθανώτερον ἡ
ἔξωτερικὴ ἔδρα μᾶς τῶν σειρῶν τοῦ ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμένου
θεάτρου παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου. Ἀλλὰ τὸ θέατρον καὶ οἱ
ἀρχαῖοι τοῖχοι τοῦ πύργου τῆς Ἀκροπόλεως δὲν εἶνε τὰ μόνα λεί-
ψανα τῆς γενετείρας τοῦ μεγάλου βιογράφου. Καὶ δὴ τέλος μετὰ
αἰώνα ὅλον παραμελήσεως οἱ "Ἐλληνες" συνήνωσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸν τὰ
τεμάχια τοῦ ὠραίου ἔκεινου λέοντος τοῦ δηλοῦντος τὸν τάφον τοῦ
θηβαϊκοῦ ἱεροῦ λόχου, οὗ οἱ σκελετοί, ἀνερχόμενοι εἰς ἕκατὸν διγδο-
ίκοντα καὶ πέντε, εῖρεν θησαν ἐν τινὶ λάκκῳ ἔξωθεν τοῦ χωρίου πρὸ²
εἴκοσι περίπου ἐτῶν, φέροντες τὰς ἔγκοπὰς φοβερῶν τραυμάτων

1. Ἐδημωπεύθη ἐν τῷ «Ἐωθινῷ Ταχυδρόμῳ [Morning Post]» τῆς 23
Δεκεμβρίου, 5. Ιανουαρίου 1905.

Οὐδὲν σχεδὸν τεμάχιον τοῦ πελωρίου λέοντος ἔλειπεν. Ἡ μεγάλη κεφαλὴ μετὰ τῆς βοστρυχώδους κόμης ἦτο ἄθικτος, ἢ μεγαλοπρεπής οὐρὰ ἔκειτο συνεστραμμένη παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ζώου, καὶ μόνον ἡ κοίλη γαστὴρ εἶχε βλαφθῆ ύπὸ τῆς πυρίτιδος τοῦ ἥρωικον Ὀδυσσέως, ὃστις εἶχεν ἀνατινάξει αὐτὴν ζητῶν ν' ἀνεύρῃ τὸν θησαυρὸν ὃν ἐνόμιζε κρυπτόμενον ἐν αὐτῇ¹, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ γαστὴρ συνετέθη ἐκ τῶν τεμαχίων αὗτῆς. Οὕτως ἡ νέα Ἑλλὰς ἀνώρθωσε καὶ πάλιν τέλειον τὸ μνημεῖον ἔκεινων, οἵτινες ἀπέθανον ὑπεραμυνόμενοι τῶν πατέρων ἔλευθεριῶν, καὶ ἡ Χαιρώνεια, ἥτις σήμερον εἶναι εὔκόλως προσιτή διὰ τοῦ νέου ἐκ τῆς Λεβαδείας διερχομένου σιδηροδρόμου φρουρεῖται καὶ πάλιν ύπὸ τοῦ γιγαντείου αὗτῆς λέοντος.

Οὐ μικρὰν τῆς Χαιρώνείας πλησίον τοῦ σημείου, ὅπου ἡ ἀπὸ Λεβαδείας εἰς Ὁρχομενὸν ὁδὸς ἔνοικαι μετὰ τῆς ἀγούσης εἰς Κάπραιναν ἄλλο πεδίον μάχης, ὅλιγώτερον ὀνομαστῆς, ἀλλὰ γραφικωτέρας ἔκεινης, δι' ἣς ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἐνίκησε τοὺς Ἑλληνας Ἐδῶ ὑπόκειται ἡ σκηνὴ τῆς ὀλευθρίας ἔκεινης μάχης δι' ἣς πρὸ ἔξι αἰώνων κατελύθη τὸ φραγκικὸν δουκᾶτον τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἡ ἄλλοτε εἴπερ τις καὶ ἄλλη τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πεπολιτισμένη πόλις παρεδόθη εἰς ἀπαίδευτον στῖφος τυχοδιωκτῶν ἐκ Καταλωνίας. Ἐδῶ οἱ Ἀραγώνιοι ἀνδρεῖς ἐπλημμύρησαν τοὺς ἀγροὺς διὰ τῶν ὑδάτων τοῦ βραδυκινήτου Κηφισοῦ, δέοντος διὰ μέσου τῶν λύγων, καὶ ἔπειτα μὲ τὸ ξίφος ἀνὰ χεῖρας ἀνέμειναν τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ἵππικοῦ τῶν Φράγκων. Ἐδῶ οἱ ἵππεῖς μὲ τὴν βαρεῖαν αὐτῶν πανοπλίαν, πολὺ πρὸν ἡ φθάσωσιν εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ ἔχθροῦ, ἐνέπεσον δυσαπαλλάκτως εἰς τὸ ἔλος τὸ κρυπτόμενον τελεςφόρως ύπὸ τοῦ χλοαζόντος ἕαρινοῦ σίτου. Τότε τὰ ξίφη τῶν Καταλωνίων ἐπετέλεσαν τὸ θανάσιμον αὐτῶν ἔργον, ἐπειδὴ οἱ ἔλαφοις ὠπλισμένοι ἐκ Βαρκελῶνος στρατιῶται ἥδυναντο εὔκόλως νὰ στηρίξωσι τὸν πόδα ἐκεῖ ὅπου οἱ φράγκοι ἵπποι τοῦ θεοῦ δλονὲν βαθύτερον καθ' ἔκαστον βῆμα. Οἱ Φράγγοι εὐπατρίδαι ἀπωλέσθησαν σχεδὸν μέχρις ἐνὸς ἐν τοῖς τέλμασιν, καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν καὶ αἱ θυγατέρες ἀπέβησαν λάφυρα τῶν τραχέων,

1. [Σ. π. Λάμπρου Περὶ τοῦ ἐν Χαιρώνειᾳ Λέοντος Μικταὶ σελίδες σ. 289 ἐ. Göttling Gesammelte Abhandlungen aus dem classischlen Alterthume Halle 1871 τομ. A' σ. 147].

ἄλλα δεξιῶν ὅπλιτῶν, ὁ δὲ τελευταῖος Φράγκος δοὺς τῶν Ἀθηνῶν Κάλυβερος Βριέννιος εὗρε τὸν θάνατον κάτωθεν τοῦ Θουρίου, δπερ ἐπιστέφεται μέχρι καὶ τῆς σήμερον ὑπὸ μεσαιωνικοῦ κάστρου. Αἱ δὲ Θῆβαι οὐδέποτε ἀνέλαβον ἐκ τοῦ τραύματος τοῦ κατενεχθέντος ἐναντίον αὐτῶν ὑπὸ τῶν Καταλωνίων μετ' τὴν νίκην ταύτην.

"Ἐχοντιγῆδη παρέλθει αἱ ἔνδοξοι ἡμέραι τῶν Ἐπταπύλων Θηβῶν, τῆς γενετεράς τοῦ Πινδάρου, τῆς ἔδρας τοῦ Ἐπαμεινῶνδον, τῆς ὑμητερίσης ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρι τοῦ Στατίου καὶ συνδεομένης πούς τὸν μῆδον τοῦ Οἰδίποδος καὶ τὴν συγκινητικὴν διήγησιν περὶ τῆς Ἀντιγόνης. Παρῆλθον δ' ἐπ' ἵσης πλὴν ἐνὸς καὶ μόνου λειψάνων αἱ μεσαιωνικαὶ λαμπρότητες πόλεως, ἃς οἱ ὑφαντικοὶ ἴστοι ἡτοιοῦντο περὶ τὴν μεταξουργίαν καὶ πρὸν ἥ τὸ μέγα μυστικὸν μεταδοθῆ εἰς τὴν Σικελίαν, ἃς αἱ αἴθουσαι ἀντήχουν ἐκ τῶν φαιδῶν γαλλικῶν ἄσμάτων τῆς ἀθηναϊκῆς αὐλῆς ἐν ταῖς ἡμέραις, καθ' ἡς αἱ Θῆβαι συνεμερίζοντο μετὰ τῆς ἀρχαίας ἀντιπάλου πόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ Καδμεία μετὰ τῆς Ἀκροπόλεως τὰς τιμὰς καὶ τὰ ὕφελήματα τῆς ἐν αὐταῖς διαμονῆς τοῦ δουκός. Τὸ μοναδικὸν ἐκεῖνο ἐπιζῶν λείψανον εἶνε δ τετράγωνος κολοβὸς μεσαιωνικὸς πύργος, τὸ μόνον σήμερον σωζόμενον κατάλοιπον τοῦ μεγαλοπεποῦς κάστρου τῆς Καδμείας, ἐν ώρᾳ γλαφυρὸς ἀρχαῖος ἐκ Καταλωνίας χρονογράφος Ῥαμών Μουντάνερ ἐνεκλείσθη ὡς δεσμώτης μετὰ τοῦ νεαροῦ αὐτοῦ δεσπότου, τοῦ διαδόχου τῆς Μαϊορικῆς, τοῦ κάστρου, οὗ οἱ τοῖχοι ἐκοσμοῦντο διὰ ζωγραφιῶν παριστανουσῶν τοὺς ἥρωϊκους ἄνδρους τῶν σταυροφόρων ἐν τῇ Παλαιστίνῃ καὶ ἐν τῷ ὑποιφεντικοῦ ικανὸς χῶρος πρὸς ἐγκατοίκησιν βασιλέως μετὰ συμπάσης αὐτοῦ τῆς αὐλῆς. Τούλαχιστον τὸ δημᾶδες ὄνομα Σανταμέρη διεφύλαξε τὴν ἀνάμνησιν τοῦ μεγάλου φλαμανδικοῦ οἴκου τῶν Σαιντομέρ, τῶν κυρίων μέρους τῶν Θηβῶν, ὃν εἶς ἔκπισε τὸ κάστρον τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα. Ἀπὸ τῆς κατεδαφίσεως τοῦ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν φραγκικοῦ πύργου¹ ἐν ἔτει 1875 δ πύργος Σανταμέρη εἶνε τὸ ἀριστον ἱαράδειγμα τῆς φραγκικῆς λιθοδομίας ἐν Ἑλλάδι καὶ δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ μὴ διατηρηθῆ τὸ λείψανον ἐκεῖνο τοῦ ποιητικωτάτου παρελθόντος ἐν τῇ ἡρέμῳ καὶ νεωτερικῇ ἐπαρχιακῇ πόλει τὸ ὑψούμενον διάλυτον τοῦ

1 | Λάμπρου 'Ιστορία Ἀθηνῶν Γεργυρίου τομ. Β' σ. 316].

κονιορτώδους πεδίου. Μόνον δ' αἱ ὅδοι διὰ τῶν ὡς τὸ πλεῖστον ἀρχαίων αὐτῶν ὀνομασιῶν ἀναμιμήσκουσι τὸν χρυσοῦν τεῖχον τοῦ μεγαλείου τῶν Θηβῶν, καὶ γραφικώτατον τοπίον εἶνε ἡ κυρία λεωφόρος ἢ φρέσουσα τὸ ὄνομα τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ὃπου αἱ σκιεραὶ μορέαι ὑπενθυμίζουσι τὰ σήμερον ἐκλιπόντα μεταξουργεῖα τῆς πόλεως καὶ τὰ ἔκατέρωθεν τῆς πλατείας ἐκείνης ὅδοῦ ξύλινα μαγάζεια καὶ χάνια εἶνε πλήρη φουστανελλοφόρων χωρικῶν, ἀθφων ἀπὸ τῶν φρικαλεοτίτων τῶν ὄμφατων.

Αἱ Θῆβαι καίπερ ὀλίγα ἔχουσαι νὰ ἐπιδείξωσιν ἀρχαῖα λείψανα, ἔχουσιν ὅμως περίεργον ρωμαϊκὸν μνημεῖον, τὸν κολούμενον τάφον τοῦ μαγίου Λουκᾶ, τοῦ πανταχοῦ παρόντος Εὐαγγελιστοῦ, οὗ αἱ φερόμεναι ζωγραφίαι εἶνε διαδεδομέναι καθ' ἄτασαν τὴν Εὐρώπην καὶ διεγένεται θανῶν ἐνταῦθα. Ὁδηγούμενοι ὑπὸ νεαροῦ Θηβαίου ἐπεχειρήσαμεν διὰ τῆς κοιλάδος ὅδοιπορίαν χίοιν προσκυνήσεως τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Λουκᾶ, τῆς νῦν ἐπεχούσης τὴν θέσιν ἄλλου ναοῦ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος, ἐν ᾧ δὲ Ἡρόδοτος εἶδε τὰ Καδμήια γράμματα τὰ κεχαραγμένα ἐπὶ τριπόδων. Καὶ ἥδυνήθημεν μὲν νάναγνώσωμεν ἐπὶ τοῦ λευκοῦ μαρμαρίνου κενοταφίου τὰ ὅνόματα Ζώσιμος καὶ Νήδυμος, ἄλλ' οὐδὲ ἔχνος εὑρομεν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ. Φανερὰ ἐν τούτοις εἶνε ἡ περισσόθρησκος λατρεία, ἵς ταγχάνει τὸ μνημεῖον ἐκεῖνο. Παρατηρήσαντες δέ, διτι. εὐρέα κοιλώματα εἶχον ἐγκοπῆ ἐπὶ ἔνὸς μέρους τοῦ ἐπικλινοῦς ἐπικαλύμματος τοῦ τάφου, ὅπερ εἶνε καλλιτεχνικῶς ἔξειργασμένον κλιμακηδόν, καθ' ὃν τρόπον ἡ πρόσωψις τῶν ξιλοτεύκτων ἐλβετικῶν καλυβῶν, ἥρωτήσαμεν τὸν συνοδὸν παῖδα πόθεν ἔιχε πρόσληθει ἡ ζημία·ἐκείνη. Ἀντὶ δὲ πάσης ἀπαντήσεως ἀνέσπασε τὸ μαχαιρίδιον αὐτοῦ, καὶ μόλις ἐπροφθάσαμεν νὰ παρακωλύσωμεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νὰ καταστήσῃ ἥμας αὐτόπτεις τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἔιχε παραμορφωθῆ ὁ τάφος. Ἐπειτα δὲ διηγήθη εἰς ἥμας, διτι. οἱ ἀσθενεῖς συνείθιζον νὰ πίνωσι δινίσματα μαρμάρου ἐκ τοῦ τάφου, ἀνα πιστεύονται παρέχοντα τὴν ἴασιν τῶν νόσων, ὥφ' ὃν κατέχονται. Οὕτως δὲ ἄγιος Λουκᾶς ἐθεράπευσεν ἵσως μετὰ θάνατον μᾶλλον ἢ ζῶν. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξὺ ὀραίᾳ δύναμικῇ σάρκοφαγος ἔχει ἀποβάλει κατὰ μικρού ἀξιον λόγου μέρος ἀποξεσθεῖσα διὰ μαχαιριδίων.

Αἱ Θῆβαι ἔχουσι τὸ μέγα πλεονέκτημα, διτι. ἀφθονοῦσιν ὑδάτων κατὰ τὸ Παραπάτι καὶ ἄλλας πηγάς, ὅπου εἴδομεν μετὰ ζήλου πλυ-

νούσας τὰς Θιβαίας, καίτοι ἡ ἀρχαία Διόκη καὶ δὲν ἴσμποιοῦσιν ἵδιάζουσαν αἴσθησιν. ‘Υπερόνω δέ, κατὰ τὴν δδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς Χαλκίδα, ἡ οὐχ ἥττον ὀνομαστὴ βρύσις, εἰς ἣς τὰ ὕδατα δὲ Οἰδίπους ἐλούσθη μετὰ τὸν φόνον τοῦ πατρός, ἐπεσκευάσθη τελεῖως ἐπ' ἐσχάτων καὶ παιρουσιάζεται καινουργεστάτη, ὅμοιάζουσα πρὸς τὰς χίριν ποτισμῶν τῶν κτηνῶν σκάφας ἔκεινας, ἢς κτίζουσιν οἱ ζωόρριλοι τοῦ λιονδίνου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΡΟΥ